

UKRAINIAN CULTURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-20>

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

Атаманчук І. В.

*помічник відповідального секретаря
ТОВ «Газета «МИГ»
м. Запоріжжя, Україна*

Вінчання Анни Ярославни та Генріха I у реймській базиліці часів Карла Великого, «з глухими товстими стінами, скупі прорізними вікнами-щілинами, напівциркульними арками, масивними колонами, громіздкими вежами і важкими склепіннями» [1, 40], стала подією, яка, за словами Президента Франції Еммануеля Макрона «дуже важлива у контексті нашої тисячолітньої спільної історії» [2].

Історії життя українців та французів продовжували перехрещуватись і у ХХ сторіччі. Після поразки різних українських урядів у 1918-1920 рр. десятки тисяч солдатів, офіцерів, урядовців і головним чином представники національної інтелігенції йшли разом з ними у вигнання. Спочатку їх кількість сягала 100 тис. осіб. Однак у 1923 р., коли стабілізувалася ситуація в Галичині, більшість західноукраїнських політичних емігрантів повернулася додому. Після цього українська політична еміграція складалася переважно з жителів окупованої Радами східної частини України і налічувала 40-50 тис. осіб. Основною причиною еміграції цих людей були політичні переконання [3, 686-687]. Певну роль мали й націоналістичні настрої та руйнування сподівань на їх втілення під час революції та громадянської війни.

На чужині особливо загострене відчуття рідної землі. Визначальну роль у збереженні етнічної ідентичності українця у Франції відігравала родина. «У всіх народів світу існує повір'я, що той, хто згубив звичай своїх батьків, карається людьми і богом. Він блукає по світі як блудний син і ніколи не може знайти собі притулку та пристановища, бо він згублений для свого народу, ми не сміємо дозволити на те, щоб наші діти стали чужими для своїх батьків. Чужими для нашої справи» [4].

Саме тому національне самоусвідомлення батьків, почуття приналежності до свого народу, нації постійно прищеплювалося дітям.

Лише за таких умов, при відсутності церкви, школи, громадських структур могло зберегтися українство і сприяло тому, що третє і навіть четверте покоління наших земляків у Франції відчуває себе українцями.

На сьогодні існує значна кількість українських організацій, започаткованих у міжвоєнний період, а також від 1997 року «Репрезентативний комітет української спільноти у Франції» (Comité representative de la communauté ukrainienne en France), який координує роботу понад двадцяти організацій та представляє їх діяльність перед органами державної влади Франції. Серед найбільш активних слід назвати «Союз українок», «Союз українських студентів Франції», «Союз української молоді», «Французька агенція для співпраці з Україною» та ін. Мета і цілі українських громадських структур як теперішніх, так і заснованих у минулому столітті полягають у допомозі Україні, популяризації української культури та мови, реабілітації часто деформованих історичних подій.

Впродовж історії існування українських громад у Франції велике значення завжди мали періодичні видання, які заповнювали український інформаційний вакуум та слугували вагомим інструментом спільнотного згуртування.

У 1920-30-х роках у Франції виходило вісім періодичних українських видань, з яких тільки «Тризуб» та «Українське слово» проіснували довше.

Влітку 2012 року автор отримала із Франції електронного листа, написаного латиськими буквами українською мовою: «U moho batka bulo 14 rokov koly potchalas revolutsia; vin був studentom i vchyvsvia u Gimnasiї Nicolaia II u Zaporijia; tsia chkola tak zvalas tadi. Vin zberavsia zaїty u chkolu injenieriv koly potchalas revolutsia.

...U moho batka bulo 2 molodchi braty i 2 sestry, odna molodcha a druha starcha.

Iak Woznesenka uje ne isnuie, ia by hotila yznaty de moiu rodynu pereselyly; tchy vy dumaiete chtcho htos zmoje meni skazate de vony dilys? U vypadku chtcho vony vsi pomerly, u iakomu kladbichtche vony lyjat.

Moje ih pislaly u Sibir tcherez moho batka; Iak, i de, tse pochukyaty. Meni by tak hotilos naїty kohos.

Diakuiu ichtche za vachu tchemnist i terpinia.

Z povahoiu, Anna Ostapetz»...

За два роки пошукової роботи автор знайшла архівні документи, що підтвердили родинні зв'язки та познайомилась із нащадками родини Остапців у Запоріжжі [5, 13].

У Запорізькому обласному державному архіві збереглися метричні записи церкви в ім'я Вознесіння Господня, серед яких були знайдені і записи щодо членів родини Остапців. У 1927 році території сіл 80

Вознесенки, Кічкасу, Новомиколаївки були включені до складу м. Запоріжжя, селянську спільноту після воєн та голоду легко підпорядкували новому устрою. Найгарячіші патріоти, які боронили свою землю від червоної навали, серед яких був юнак Андрій Остапець, восени 1920 року покинули Україну – спочатку потрапивши до Туреччини. Згодом Андрій Остапець перебрався до Болгарії, а у середині 1920-х опинився у Франції. Там він одружився із українокою, яка приїхала до Франції раніше за нього, з-під Станіславава, та працювала за контрактом. Зв'язок із своєю родиною в Україні Андрій підтримував листуванням. Писав українською, чого вимагав від родини: «будете писати собачою мовою, не відповідатиму». Листи, отримані Андрієм, датуються 1927-1929 рр. Мати шукала можливості допомогти сину: «Мій дорогий якь мини тебе жалко шо ти такь часто хворіиш в чужимь и такимь далекимь краю...» (орфографія оригіналу). Та у 1930-ті рр. наявність родичів за кордоном стало приводом для переслідування та покарання громадян СРСР. З цієї причини листи, отримані родиною у Вознесенці, були знищені.

Проживаючи у Франції, родина Остапців не змінювала громадянства – і Андрій, і його жінка Агапія залишались українцями все життя. Вони відвідували заходи української спільноти, приймали участь у культурному житті діаспори. Донька Анна, народжена у 1945-му, добре вивчила українську мову, знає нашу культуру.

У 2012 році Анна Остапець приїхала до Запоріжжя вперше, побувала на місці, де колись було козацьке село Вознесенка, познайомилась із місцевими істориками та краєзнавцями. Валерій Стойчев та Ігор Павелко провели для французької гості екскурсії. Анна побувала на Хортиці, відвідала культурні заходи біля Запорізького дуба.

У 2013-му Анна Остапець вперше побачила свою родину, була організована тепла зустріч.

Анна підтримує український культурний та історичний десант до Франції, приймаючи у себе в Ліоні митців (зокрема майстра петриківського розпису Галину Назаренко), істориків і дослідників. Серед її захоплень – творчість кінорежисера та письменника Олександра Довженка, цій постаті вона присвятила декілька досліджень. Завдяки цій роботі Анна познайомилась із українським кінознавцем Сергієм Тримбачем. Захоплюється творчістю етнографічного хору «Гомін» – із засновником хору Леопольдом Яценком, музикознавцем та композитором, була знайома особисто.

Під час революційних подій у Києві, у 2013-2014 роках, французенка із українською душею Анна Остапець не залишалась осторонь подій в Україні [6, 5]. Разом із подругами (Анік, представницею Асоціації дітей українців, що служили у Французькому легіоні, та волонтерами з півночі

Франції) вона збирала медичну допомогу для протестувальників, яку неодноразово привозила до штабу медиків Майдану. Згодом вона передала гроші родинам запорізьких патріотів, які втратили батьків під час революційних подій, зокрема удові Сергія Синенка.

Власне бачення Анною Остапеч подій української революції знайшло відображення на сторінках «Українського слова». Матеріали, які репортажно передавали події та настрої української столиці («Je suis tombee... en Amour... du Maïdan» («Я закохалась... у Майдан»), були надруковані у трьох випусках газети [7].

Найстаріша українська газета у Франції «Українське Слово» («La Parole ukrainienne»), тижневик націоналістичного напрямку, виходить у Парижі з 1933 (з перервою у 1941-1948 рр.), неофіційний орган Проводу ОУН. Редактори: Олекса Бойків (1933-1934), Володимир Мартинець (1934-1940), Олег Штуль-Жданович (1948-1977), Мирослав Стиранка (з 1977-1992). Останні роки редагує та розсилає «Українське Слово» Жан-Поль Пилипчук (Jean-Paul Pylurczuk). Під час подорожі до Франції автор познайомилась із Жаном-Полем Пилипчуком і тепер має можливість отримувати газету «Українське Слово» поштою, дізнаючись про життя української діаспори у Франції.

Література:

1. Крутенко Н. Анна Ярославна: іст.-літ. мистецтвознав. розвідка / Н. Крутенко ; пер. з фр.: М. Маурітссон, Д. Чистяк. – К. : Пульсари, 2011.
2. Президент Макрон відповів Путіну: «Анна Київська об'єднує Україну і Францію». URL: <https://www.5.ua/polityka/prezydent-makron-vidproviv-putinu-anna-kyivska-obiednuie-ukrainu-i-frantsiiu-148897.html> (дата звернення: 22.11.2020).
3. Субтельний О. Історія України, URL: <https://uchebnikfree.com/page/subtelnij1/ist/ist-1--idz-ax244.html> (дата звернення: 22.03.2017).
4. Ключковська І. Фактори збереження національної ідентичності українців Франції, URL: <http://miok.lviv.ua/?p=375> (дата звернення: 22.11.2020).
5. Атаманчук И. Украинская француженка. МІП, 2012, № 45.
6. Атаманчук І. Анна і Майдан. *Україна молода*, 2014, № 117.
7. Agatha Zozoulia. Je suis tombee... en Amour... du Maïdan. *Українське слово*. Париж. 2014. № 3046, 3047, 3046.